

גיטין ס-ב

עניין: לא כרת הקב"ה ברית עם ישראל אלא בשביל דברים שבעל פה

מהר"ל תפארת ישראל סוף פס"ח

רק היא עומדת באדם ודבר זה הוא הברית והתבור שמחבר שני דברים יחד נהגן הברית והמקבל הברית, לא התורה שבכתב שהיא אינה עומדת באדם רק כתובה לפני האדם ואין זה כריתות ברית שמחבר המקבל את הברית הוא האדם עם כורת הברית הוא השם יתברך, וזה שאמר לא כרת הקדוש ברוך הוא כו' אלא בשביל דברים שבעל פה שהתורה לגמרי מתובר להם. וכבר בארנו שאין לשאול למה התורה שבעל פה היא עומדת באדם כאשר היא בפה ואינה כתובה, שכבר פרשנו כי אין מיוחד לזה רק התורה שבעל פה כי היא שייכת אל המקבל ביותר כמו שהארכנו למעלה שעל ידי התורה שבעל פה אנו מבינים אמיתת פירוש התורה ואז יש אל האדם חבור אל התורה והתורה חבור בין הקדוש ברוך הוא ובין ישראל, אבל אם לא היתה התורה שבעל פה לא היה אל האדם חבור אל התורה כאשר התורה נבדלת מאתו ואין אנו יודעים פירושה ועל ידי תורה שבעל פה אנו יודעים, הרי כי על ידי תורה שבעל פה כרת הקדוש ברוך הוא הברית שהוא החבור שכל ברית הוא חבור שנים ביחד.

פחד יצחק חנוכה מאמר י, אות ג

שני. כי ענינה של תקופת בית ראשון הוא בזה ששיתוף-הגורל פועל בו בחופעת הכתב, ואינו נוגע לעבודת בירור ההלכה. ואילו ענינה של תקופת בית שני הוא דוקא בזה, ששיתוף-הגורל פועל בו, דוקא בעבודת בירור הלכה, המתקיים בכוחה של תורה שבעל פה. ומכיון שלא כרת הקב"ה ברית עם ישראל אלא על תורה שבעל פה כלכד, הרי זו היא עדיפותו של הבית השני על הבית הראשון. שבתקופת הבית השני פעל שיתוף-הגורל של ישראל ואורייתא, במקום עצם-עצמה של כריתות הברית. וזה הוא ענינם של כמה פסוקים בנבואתו של חגי הנושאים את משאם על עדיפות הכבוד של הבית השני. גדול יהיה כבוד הבית האחרון מן הראשון.

בית הלוי דרוש יח

האלה לאמר אפי' מה שהתלמיד ותיק שואל לרב כו' א"ל משה אכתוב אותה להם בכתב א"ל לא מפני שגלוי לפני שעתידין אוה"ע לשלוט בהן וליטול אותה מהם כו' אלא המקרא אני נותן בכתב והמשנה והתלמוד והאגדה אני נותן להם בע"פ שאם יבאו אוה"ע וישתעבדו בהם כו' עכ"ל המדרש. ולמדנו ממנו דמשה"ה לא ניתן הכל בכתב

וישאר ישראל מובדלין מהם. וכמו שאנחנו רואין עתה בחוש דעיקר המבדיל בין ישראל לאוה"ע הוא רק הך תורה שבע"פ. וסמכו דרשתם על הפסוק כתב לך את הדברים האלה זו תורה שבכתב ובא למעט אינך כי על פי הדברים האלה היינו שבע"פ כרתי אתך ברית ואת ישראל. וזהו ג"כ כוונת הגמ' במס' גיטין (דף ס':) א"ר יוחנן לא כרת הקב"ה ברית עם ישראל אלא בשביל דברים שבע"פ שנאמר כי על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית ואת ישראל. וזהו עיקר המבדיל שביניהם. והנה טעם זה שייך אחר שיהיו ישראל בגלות וכמו דאמר במדרש הנ"ל שגלוי לפני שעתידין אומות העולם לשלוט בהן וליטול אותה מהם ובבבל ה' צריך להתחזק בהבדל יותר ויותר.

וא"כ זה שייך בלוחות האחרונות דאחר שנשכרו לוחות הראשונים נגזר על ישראל להיות בגלות אם יחטאו עוד יותר אבל קודם שנשכרו הרי איתא במס' עירובין (דף נ"ד.) אלמלי לא נשתברו הלוחות אין כל אומה ולשון שולטת בהם שנאמר חרות על הלוחות חירות כו' וא"כ בשעת נתינת לוחות הראשונים ה' יכול להיות הכל בכתב. ובאמת דהך פסוק דכתב לך את הדברים האלה כי על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית ואת ישראל דמהך פסוק דרש המדרש דהמשנה והתלמוד ואגדה מוכרחין להיות בעל פה וכן במס' גיטין (דף ס':) דרש מהך פסוק דדברים שבע"פ אי אתה רשאי לאומרו בכתב הרי כתוב בפרשה כי תשא אחר מעשה העגל וכשנצטו ליתן לוחות השניות אמר לו פסוק זה. ובודאי נראה מזה מוכרח לומר דבראשונים ה' הכל בכתב דכל מה שהתלמיד ותיק עתיד לחודש ה' הכל נכתב על הלוחות ע"י כתב אלהים שהי' בנס וכמו מם וסמך שבלוחות דבנס היו עומדים וכמו כן ה' עליהם בנס כל התורה שבע"פ ועיי' בירושלמי דשקלים פרק ו' מזה ומזה המה כתובים (והאי פסוק כתוב גבי לוחות ראשונים) חנינא בן אחי ר' יהושע אומר בין כל דיבור ודיבור דקרוקי' ואותיותי' של תורה. הרי להדיא דהכל ה' כתוב בהם ועיי' במס' שבת (דף ק"ד.) ואמר רב חסדא כתב שבלוחות נקרא מבפנים ונקרא מבחוץ כגון נבוכ בוכן בהר רהב סרו ורס תפסה הגמרא הני שלשה תיבות שאינם כלל בעשרת הדברות ורק משום דכל התורה ה' כתוב בהם. ורק אח"כ כשחטאו ונגזרו גלות אם יחטאו עוד נתן להם המשנה והתלמוד והאגדה בע"פ משום הטעם דאמר במדרש הנזכר למעלה: